

Jazyková situace

Souhrn jazyků a jazykových útvarů (jazykových variet) na **určitém území/v určitém jazykovém společenství**, zpravidla ve státě nebo jeho části, popř. též ve městě, v obci, ve firmě....

Jazykové společenství/jazyková komunita – skupina lidí sdílející společný jazyk/jazyky a jejich útvary užívané ve vzájemné komunikaci a sdílející také normy a způsoby „chování se“ k jazyku/jazykům.

Jazyková situace

Postihuje:

- fungování **jazyka/jazyků, rozsah a způsob jejich užívání v jednotlivých komunikačních sférách** (v odborné komunikaci, administrativní komunikaci, v publicistice...)
- fungování **útvárů a poloútvárů jazyka/jazyků**, rozsah a způsob jejich užívání **v jednotlivých komunikačních sférách** (v odborné komunikaci, administrativní komunikaci, v publicistice...)

Jazyková situace

Postihuje:

- vztahy mezi jazyky a jejich hierarchií
(postavení/pozici) ve společenství (v komunitě)
- vztahy mezi jazyky a jejich hierarchií
(postavení/pozici) ve společenství (v komunitě)

Jazyková situace – dřívější pojetí (70.-80. léta)

Exoglosní

(tvořená dvěma a více
národními jazyky)

rovnovážná nerovnovážná

Endoglosní

(tvořená více útvary jednoho
národního jazyka)

rovnovážná nerovnovážná

Jazyková situace

Exoglosní rovnovážná – tvořená více národními jazyky, které zpravidla fungují jako úřední (oficiální)

Exoglosní nerovnovážná – tvořená více národními jazyky, z nichž některé nefungují jako oficiální (dříve byly někdy až nerovnoprávné ve srovnání s oficiálními)

Jazyková situace

Endoglosní rovnovážná – tvořená více útvary jednoho národního jazyka, které fungují jako rovnocenné,

Šlo by o situaci, kdy by v rámci jednoho jazyka existovala pouze nářečí, nebo více spisovných jazyků. Lze tedy předpokládat, že taková situace reálně neexistuje v žádné z evropských zemí.

Jazyková situace

Endoglosní nerovnovážná – tvořená více útvary jednoho národního jazyka, z nichž jeden má rozhodující postavení, tj. je národně reprezentativní, je jazykovou varietou určenou k výuce na školách, k jednání na úřadech...

Tato situace je typická pro většinu jazyků, kdy vedle sebe fungují spisovný jazyk a nářečí, popř. v češtině spisovný jazyk, nářečí a obecná čeština.

Jazyková situace v současnosti

Publikace o situaci v České republice (dvojazyčná):

Nekvapil, Jiří – Sloboda, Marián – Wagner, Peter.

*Mnohojazyčnost v České republice. Základní informace. //
Multilingualism in the Czech Republic. Basic Information.*

Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009

Jazyková situace v současnosti

Vícejazyčnost (mnohojazyčnost) je ve většině zemí (nejen v Evropě) včetně České republiky

Téměř každý národní jazyk má svoje útvary (variety), tj. spisovnou varietu a nářeční variety.

Téměř v každé zemi má jazyková situace charakter **exoglosní** a **endoglosní** současně (více jazyků se svými útvary).

Mnohojazyčnost

model České republiky:

1) jazyky úřední

2) jazyky národnostních menšin

3) jazyky ostatní

Mnohojazyčnost

Ad 1) Jazyky úřední: čeština, popř. slovenština

Ad 2) Jazyky národnostních menšin

zákony zaručující ochranu a podporu státem
většinou slovanské jazyky + maďarština, němčina,
romština, řečtina

národnostní menšiny = etnické skupiny tradičně
(dlouhodobě) usídlené na území ČR

Mnohojazyčnost

model České republiky:

Ad 3) **Jazyky ostatní**

imigrantské a mezinárodní jazyky bez statutu
jazyka národnostních menšin

Příklady: mongolština, vietnamština,
arabština, čínština, arménština, rumunština

Příklady vícejazyčnosti s několika oficiálními (úředními) jazyky – konkrétní státy

Švýcarsko – němčina, francouzština, italština, rétorománština

Belgie – vlámsština (varianta nizozemštiny), francouzština

Kanada – angličtina, francouzština

Indie – hindština, angličtina

Příklady vícejazyčnosti s několika oficiálními (úředními) jazyky

Irsko – (dnes) angličtina, irština

Velká Británie:

Wales – angličtina, velština

Jazyková situace - termíny

Jazykové právo

- soubor právních norem regulujících užívání jazyka/jazyků v různých oblastech života společnosti.

Soustředí se:

- na úřední jazyky, jazyky menšin i jazyky imigrantů

Jazyková situace - termíny

Jazykové právo

- na jazyky v určité sféře, mj. i ve školství

Vyučovacím jazykem ve státních a veřejných školách je podle školského zákona čeština, MŠMT může povolit vyučování předmětů v jiné jazyce.

Jazyková situace - termíny

Jazykové právo

má být zaručeno i právo národnostních menšin na vzdělávání v mateřském jazyce, právo na užívání menšinových jazyků v úředním styku.

Zpravidla realizováno s pomocí tlumočnicků.

Jazyková situace - termíny

Vyučovací jazyk – jazyk, v němž probíhá výuka;
zpravidla je to jazyk většiny, úřední jazyk

Je vymezen především ve vztahu k povinnosti učitele: učitel, který vystudoval svůj obor na vysoké škole s jiným vyučovacím jazykem než češtinou a současně nemá ani maturitu z českého jazyka, musí podle zákona složit zkoušku z českého jazyka.

Tato povinnost se týká všech pedagogických pracovníků.

Jazyková situace - termíny

Jazykové právo

Uzákoněno je též **právo na užívání znakového jazyka**, resp. tlumočení do znakového jazyka, popř. přepis zvukové realizace do grafické podoby.

Stejně tak je zajišťován převod grafické realizace do realizace zvukové pro nevidomé, popř. uživatele se zbytky zraku, popř. do Braillova písma.

Jazyková situace - termíny

Jazykový zákon = zákon o státním jazyce

- ve Slovenské republice je
- v České republice není

Zákon o státním jazyce stanoví nejen povinnosti užívat daný jazyk v úředním styku, ve vyučování apod., ale též povinnosti státu v péči o státní jazyk.

Jazyková situace - termíny

Zákon o státním jazyce stanoví nejen povinnosti užívat daný jazyk v úředním styku, ve vyučování apod., ale též **povinnosti státu v péči o státní jazyk:**

- vytvoření podmínek osvojení státního jazyka pro všechny občany (i pro menšiny)
- vytvoření podmínek pro péči o státní jazyk, o vědecký výzkum jazyka